

# • FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 17.

Lýsingaprisur fyri petitreglu: 30 øyr. á forsiðuni,  
20 øyr. á 3. og 4. síðu. Við stórrí lýsingum fæst  
avsláttur í prísinum.

Tírsdag hin 24. apríl 1928.

Kostar kr. 1.50 fjórðingsárið + Porto. Blaðið  
verður bilagt á posthúsinum, brævasvarstøðum  
og skrivstovuni. Telf. 143.

2. árg.

Tandlæge BREND

træffes 11—5. Telf. 114.

**M**ENNESKETS politiske, faglige og sociale Udvikling er for en stor Del præget af den uundgaelige mangeartede Kamp for Tilværelsen, hvor det ene Menneske mod det andet er tilbøjeligt til at overgaa hinanden, ikke alene ved Produktion og Omsætning alene, men i mange Tilfælde ogsaa ved Beregningen af Fortjeneste paa de producerede Varer, og altfor ofte uderer denne Fortjenesteberegning sig til glubsk Fortjeneste paa de menneskelige Arbejds kræfter. Heri ligger den store Fare for ikke alene Udnyttelsen, men ogsaa Misbrugen af de Samfundsborgere, der er nødtvungne til at søge Beskæftigelse hos privatkapitalistiske Selskaber og Virksomheder.

Til Regulering af dette Forhold har Arbejdsorganisationerne vidt omkring i Verden gjort et stort og gennemgribende Arbejde for Arbejdsklassen, og dette Organisationsarbejde har derfor ogsaa i meget høj Grad præget Udviklingen, ikke alene paa Landjorden, men ogsaa paa Havet, hvor mange Mennesker i vore Dage har deres Arbejdsfelt.

At der, ved overdreven Udnyttelse af Arbejds kræfter, ikke alene beror paa Lønspørgsmaalet, er maaske uundgåeligt at erindre, men i det store og hele føres der stadig en haard Kamp mod Overdrivelse af Arbejdstiden.

Herhjemme har Organisationerne hovedsageligt arbejdet for at skaffe Arbejderne et nogenlunde antageligt Udbytte for deres Arbejdsydelse, og det var ogsaa paa Tiden, at der ruskedes lidt i dette Forhold, og der er langt igen, til man kan sige, at Maalet er naaet paa dette Omraade. Et andet vigtigt Spørgsmaal har endnu været trængt i Baggrunden af saavel Arbejderne som Arbejdsgiveren, og det er *Arbejdstiden*.

Vedrørende Regulering af Arbejdstiden er Isklenderne ogsaa et godt Stykke foran os. — Altinget har forleden vedtaget, at Arbejdstiden ombord i de islandske Trawlere ordnes saaledes, at der gives Folkene 8 Timers Hvile i Døgnet. Hvad siger de færøske Flækkere her til, som ombord i de engelske Trawlere ikke saa sjældent hele Døgnet rundt maa arbejde, uden at der gives dem et Øjeblik Fritid. Regulering af Arbejds-

tiden maa derfor ogsaa her skubbes i Forgrunden, saaledes at Arbejderne, hvor de end ere beskæftigede, kan opnaa at faa Døgnet 24 Timer mere ligeligt fordelt paa: *Arbejde, Frihed og Hvile*.

## Næsta óløgíð!

I 77. hefti av tímaritinum „Frem“, sum kemur í nærum annaðhvørt hús í kongaríknum, skriar danskur vísindamaður, dr. phil. H. N. R. Rørdam, grein, ið verð er at gáa vegna tess, at hon nemur við ein hin versta svull mannfelagsins.

I hesi grein røðar dr. Rørdam um, hvat ið henda kann næsta veraldarbardagan, tá ið næsta óløgíð fer at skola yvir mannaættina. At næsti bardagin kemur, alar hann um, sum tað hevði verið ein royndur lutur. Hann hómar longu hetta næsta óløgíð reísandi sín blóðrjódda kamb upp fyri haysbrúnna; hann sær tað koma skolandi við ómótstóðiligari megi inn yvir mannaheimin leggjandi alt lív oyði eftir sær, so einki verður at finna av hini sorgleysu fagurleikaelskandi og gleðitrádandi manna fjöldini, tá útjarar, uttan rotnandi ræð og grínandi beinagrindir, um ikki okkurt fæst til bót fyri vandan í tíð.

Tað óhugnaligasta, sum er við hesi grein, er tað, at dr. Rørdam hyggur við koldum og klókum eygum at allari hesari grimd, uttan at lesarin hevur kenslu av, at har røstir ein einstaka hugsan aftanfryi, ið vil troka seg fram, borin av menskum sálarlíða fryi at mótmæla teimum, sum eru atvoldin at hesari hjarsaleysu grimd, rópa til teirra eitt harmdarrandi varlurp. Um tað so tiggjusinni var máttloysi móti yvirvöldini, so var tað tó prógvi fryi einum bankandi manna hjarta; men tað sakna vit sáran í hesari annars góðu grein.

Grein Rørdams er tó ikki manna fjandsk, nei tvørturímóti, hon er mannavinarlig í vanligari merking av orðinum.

Síggjandi næsta óløgíð koma, og vónleysur um, at nakað kann forða tí, roynir dr. Rørdam við koldum blóði og so greitt sum møgult at leggja okkum lag á, hvussu vit skulu bjarga okkum, tá ið árestur.

Áður í fyrndini, tá maður stóð móti mátti í bardøgum við svørði í hönd, og tá tað galt um „Magt og Mandoms prud“, sum skrivað stendur, var tó nakað reystmannsligt yvir bardøgum; tað reystmannsliga søkk langt niður, tá krútið og banarørini vóru uppfunnin, so at eitt

ómenni, sum fjaldi seg í einum króki, kundi skjóta ein rættan mann deyðan, uttan at hann visti av; men enn longur er hitt reystmannsliga við bardagan hvorvið og hitt ómennisliga komið fram, síðan *eiturguvan* (Giftgassen) er vorðin fremsta vápníð í bardøgum. — At hetta lynska sniðmorðvápníð, *eiturguvan*, er tað vápn, sum fremst verður í næsta meginbardaga heimins, prógvar dr. Rørdam eins greitt og kalt, sum hann leggur okkum ráð ímóti tí.

Hann bendur fyrst á avvápnadarfundin í *Washington* í 1921—22, har stórveldini: *Ameríka, Ongland, Frakland, Italia og Japan* háttfárliga og heilagliga ætlaðu at samtykkja bann móti eiturguvu sum vápn í komandi bardøgum. Har legði Frakland fyrst burtur úr parti, og er tað nú ikki bert Týskaland, sum Frakland tá mundi bera ótta fryi, men eisini hini ríkin, ið tilsteðis vóru, og mong onnur afturat, sum leggja hvørt annað fryi í ósandi kappi um, hvør ið kann koma fyrstur og kann vera best útbúgvin til at nýta *eiturguvuna*, tá á brestur. Milliónir og aftur milliónir lata ríkisstjórnirnar av fólksins peningi til hetta fúla og hjartaleysa endamáli, túsundir av ytarstu vísindamonnum heimins starva nátt og dag fryi at finna upp eiturløftsløg, sum eru ramari til dráps og lagaligari til útbreiðslu enn tey, ið áður eru kend.

Týðuligast sýnir orskapurin seg, tá vit síggja, at javnsíðis við hinar starva aðrir ikki minni dugandi og ídnir vísindamenn fryi at finna upp ráð, hvarvið menn kunnu verja seg ímóti eiturguvuni. — Tað er nú langt síðani, tað var undir veraldarbardaganum mikla, at *eiturguvugrimurnar* (Gasmaskerne) komu í brúk; tær eru nú nógv böttar og umvaldar á mangan hátt, bæði so tær eru lættari at bera og verja betur enn áður.

Hovudsamamálið við grein dr. Rørdams í „Frem“ man vera at elva fólki til at venja seg at brúka hesar eiturguvugrimur í tíð; so at tey kunnu bjarga sær, tá „næsta óløgíð“ kemur.

Dr. Rørdam miðar ímóti at fáa tað til móta at ganga við eiturguvugrimu fryi andlitinum, tí ho heldur hann fara at bera tí. »Hvørt menniskja sína grímu«, tað er loysunnarorðið: Abbar og ommur, faðir og móðir, børn og vaksin, øllum mugu lera at hava hesari grímu uppi á sær dag og nátt, vakandi og sovandi, undir øllum arbeiði og á sáttarseigini, í gleði og sorg, í spæli og vinnu, altíð!

Ja, dr. Rørdam roynir eisini at prógva, at tað er heilsufremjandi bæði fryi lungur og hjarta at hava hesa grímu fryi andlitinum, sjálvt um einki óvanligt er á ferð. — Endiliga er tað ikki bert ein gríma, ið neyðug er, tað verður ivaleyst neyðugt at bera *heilán eiturguvubúnað* fryi at verja holdið, tá um ræður.

Eitt ágrýtið arbeið gera lærdir doktarar nú um heimnins eins og dr. Rørdam fryi at fáa tað til móta, at ganga við eiturguvugrímu og í eiturguvubúnað. Um hetta evnið vera hildnar røður í *radio* og skrivaðar bókur; men *móti sjálvum eiturguvubúkinum tala fáir*.

Eydnast hetta, at fáa hendan mótan í lag, er øll menniskjan luttkin í óðamannaverkinum, tí so kann tað aldri svílast, at ein hovudsíðnadar heimins verður, øðrumegin at tilvirka og uppfinna eiturguvusløg og hinumegin at tilvirka og uppfinna eiturguvugrimur og búnað. Bæði partar hava tá eisini funnið ein leikidóm fryi óróliga samvitsku, um tilkik var teim til báða, tí tá eru jú ráð móti óráðum. Hitt gamla militær-sjaggið um verju og mótvøru heldur tá fram.

I hesum villa trølladansi er tað ein, sum flennur av fullum huga, og tað er *pengadjevulin*, tí aftanfryi alt spælið stendur hin viðagitni *kong højfinnas* blásandi til eldin frá báðum síðum. — *Stórkapitalistarnir* — *pengafyrstarnir*, hansara svornu tenningar, skumpa í sínar loður vinningin, ágóðan, profittin av øllum arbeiðinum og fólkskapinum. I síðsta bardaga var vinningurin stórur; men tá bardagin var liðugur og heimurin lá lamdur, sáur og oyðin, fjaraði vinningurin. Nú ræður um at birta ein nýggjan eld, so er vinningurin visur aftur!

Kunnu menniskjur vera so ónd, so hjartaleys, so *Gudleys*, at tey vitandi gera hetta? spyrja vit.

Svarið má vera spurningurin: Hvar hevur hitt ónda sáðið uppruna sín? — Tráanin eftir verðsligari makt og ræði, ágrýndin eftir góðsi og peningi. Hin sterka tráanin eftir at metta heiti lystir, sum búgva okkum í holdi øllum sum einum, tær eru akurin, hvarí hitt illa sáðið kann grógvá, á somu tíð sum tær eru gróðralendi fryi øllum verðsligum framburði. So flokt er málið, og so vont at greiða. Øll eru vit meira ella minni luttkin í tí, og øll kunnu vit tí leggja okkara lítil til at koma burtur úr trølladansinum, tí ivaleyst er tað ikki við útvortis eiturguvugrímu og búnað, ið onðskapurin skal verða vunnin; men við broyting av manna-

sálini frá grundini av, við einari endurmeting av teim so nevndu andaligu vírdønum, m. a. sum t. d. nú verða borin fram til børnini í skúlunum.

Tá vit hoyra um, at eitt loftfar, ein flúgvumaskina, í næsta stórbardaga eina myrka nátt kann fara sveimandi tvørtur yvir land og bý og bertvið at kasta niður nakrar knøttar, til stóðdar sum dáuvegg, so at einki livandi kykt verður eftir, tá dagur kemur, men bert deyðans kaldri friður inni og úti, ja, so óttast vit sáran; men tá so nakar sigir okkum, at hetta er fruktin av teirri kenslu í og upplýftin av konga- og bardagasøguni, sum vit hava haft í skúlum okkara frá fyrndini, ella at tað er úrslitið úr hinum kalda og Gudleysa lærðómi í náttúrufroði, sum mannaættin í meira enn hundrað ár hevur haft til trúartátu, so skáka vit hovu og yppa øksl.

Tað er sjálvsagt ikki møgult at peika á nakað einstakt, sum ársaka til tað ræðuliga, sum eitur „*næsti bardagin*“, „*næsta óløgíð*“; men mangt er, sum ber at sama borði, og harímillum er kensluandin, ella rættari óandin, í mongum av nútímans lærugreinum ikki minstur.

Hevði ein partur av teirri megi, sum er nú verður lögð í at framleiða eiturguvugrímur og kenna fólki brúkið og gagnið av teimum, verið lögð í eitt ósingararbeið ímóti teimum, sum gera og hava vinning av at lata gera eiturguvuvenir, so var vón um betri úrslit. Kundi tað verið møgult at reist mannamúgvur heimins upp til mótsøðu móti teimum, sum havast at tilkoma djevulskapi, so vildu vísindamenn, sum granska náttúruna við tí endamáli, at finna upp eiturguvuvenir, verið handtíknir og fyribeindir á sama hátt, sum nú vanligir brotsmenn. Teir, sum seta pening í tilkikar skaðafyrirtekur, vildu tá fingið sama dóm sum teir fáa, sum nú fremja »hvítan trælahandil« og onnur grimdar og skemdarverk.

Mannamúgvur heimins hava ongan vinning av bardøgum og eiturguvunýtslu, tær máttu tí verið lættar at reist ímóti teimum, sum tilkikt fremja; men so tykist ikki at vera, tí mangir av teimum sita høgt uppi og eru undir halgari vernd.

Tað er harfyri ikki minni at lova teimum, sum ágrýtnir royna at starvast ímóti øllum hesum illskapi, ið stendur út av ósemjuni millum tjóðirnar. *Javnaðarmenn* eru einasti politiski flokkur sum um allan heim standa, (vesaldóm) til tross, saman í dagligum stríði móti kriggi og øllum, sum kann fremja tað. Hitt hjarta